

ורבי עקיבא משחק

When Rabbis Wept and Rabbi Akiva Laughed Lessons for a reunited Jerusalem

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. שמואל א פרק יט פסוק יח - יט

(יח) ונדוד ברח וימלט ויבא אל-שמואל הרמטה ויגדלו את כל-אשר עשה-לו שאול ויגלו הוא ושמואל וישבו בגיזות: (יט) ויגד לשאול לאמר הגה דוד בגיזות ברמה:

2. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף נד עמוד ב

דרש רבא מאי דכתיב שמואל א י"ט: "והיה"ט ויגלו דוד ושמואל וישבו בגיזות ברמה וכי מה ענין גיזות אצל רמה אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בגיזות של עולם.

Rava taught: What is the meaning which is written concerning David: "And he and Samuel went and dwelt in Naioth in Ramah" I Samuel 19:18-19? But what does Naioth have to do with Ramah? Rather, that they were sitting in Ramah and involved in the beauty [benoyo] of the world, i.e., the Temple.

3. תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד א

ויקבר הנה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי, מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: "מפני מה אתה משחק?" אמר להם: "ואתם, מפני מה אתם בוכים?" אמרו לו: "הקלו גוים שמשפתונים לעצבים, ומקטרים לאלילים, יושבין בטח והשקט, ואנו, בית הדום רגלי אלהינו שרוף יד יד עמיד ב פאש, ולא נבכה!" אמר להם: "לכה אני מצחק: ומה לעוברי רצונו פה, לעושי רצונו, על אחת כמה וכמה!" שוב פעם אחת, היו עולין לירושלים. פיון שהגיעו להר הצופים, קרעו בגדיהם. פיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שפיץ מבית קדשי הקדשים. התחילו הן בוכין, ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: "מפני מה אתה מצחק?" אמר להם: "מפני מה אתם בוכים?" אמרו לו: "מקום שכתוב בו: "והזר הקרב יומת" במדבר א: "א, ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה! אמר להם: לכה אני מצחק, דכתיב: "ואעידה לי עדים נאמנים, את אוריה הפהן, ואת זכריה בן יברכיהו" ישעיהו ח: "ב. וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני! אלא תלה הפתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. באוריה כתוב: "לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו]" מכה ג: "ב. בזכריה כתוב: "עוד ישובו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" זכריה ח: "ד. עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, ביצוע שנתקיימה של זכריה מתקיימת." בלשון הנה אמרו לו: "עקיבא, גיחמתנו! עקיבא גיחמתנו!"

4. עזרא פרק ג פסוק יא - יג

(יא) ויגענו בהלל ובהודת לה' כי טוב כיי-לעולם חסדו עלי-ישראל וכל-העם הריעו תרועה גדולה בהלל לה' על הוסד בית-ה': ס (יב) ורבים מהפהגים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את-הבית הראשון בנסדו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול: (יג) ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה וקול נשמע עד-למרחוק: פ

5. בראשית פרק כב (פרשת וירא)

(א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את-אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הגני: (ב) ויאמר קח-נא את-בנה את-יחידה אשר-אהבת את-יצחק ולך-לה אל- ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך: (ג) וישלם אברהם בבקר ויחבל את-חמרו ויקח את-שגי נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצני עלה ויקם וילך אל-המקום אשר- אמר-לו האלהים: (ד) ביום השלישי וישא אברהם את-עיניו וירא את-המקום מרחק: (ה) ויאמר אברהם אל-נעריו שבו-לכם פה עם-החמור ואני והנער נלכה עד-כה ונשתתוה ונשנכה אליכם: (ו) ויקח אברהם את-עצני העלה וישם על- יצחק בנו ויקח בידו את-הזאש ואת-המאכלת וילכו שניהם יחדו: (ז) ויאמר יצחק אל-אברהם אבי ויאמר הגני כגני ויאמר הגה האש והעצים ואני השעה לעלה: (ח) ויאמר אברהם אלהים יראה-לו השעה לעלה כגני וילכו שניהם יחדו: (ט) ויבאו אל-המקום אשר אמר-לו האלהים ויבן שם אברהם את-המזבח ויערף את-העצים ויעקל את-יצחק בנו וישם אתו על-המזבח ממעל לעצים: (י) וישלח אברהם את-ידו ויקח את-המאכלת לשחט את-בנו: (יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן-השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הגני: (יב) ויאמר אל-תשלח ידך אל-הנער ואל-תעש לו מאומה

כִּי עַתָּה יִדְעַתִּי כִּי־יִרְאֵה אֱלֹהִים וְלֹא חִשְׁבָתָ אֶת־בְּנֵךְ אֶת־יַחֲדָד מִמֶּנִּי: (יג) וַיֵּשֶׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵה וְהִגִּיה־אֵיל אַחַר נֹאמְתוּ בַסֶּבֶךְ בַּקִּרְנָיו וַיִּלְךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלְיָה תַחַת בְּנוֹ: (יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שְׁמֵי־הַמָּקוֹם הַהוּא ה' וַיִּרְאֵה אֶשֶׁר יֵאמֵר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִרְאֵה: (טו) וַיִּקְרָא מִלְאֲכָה ה' אֶל־אַבְרָהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם: (טז) וַיֵּאמֶר כִּי נִשְׁפַעְתִּי נְאֻם־ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חִשְׁבָתָ אֶת־בְּנֵךְ אֶת־יַחֲדָד: (יז) כִּי־בָרַךְ אַבְרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבָּה אֶת־זַרְעוֹ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹל אֲשֶׁר עַל־שֵׁפֶת הַיָּם וַיִּבֶשׂ זַרְעוֹ אֶת שְׁעַר אֲבִיו: (יח) וְהַתְּבַרְכוּ בְּזַרְעוֹ כֹּל גּוֹי הָאָרֶץ לְקִב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי: (יט) וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שָׁבַע וַיָּשָׁב אַבְרָהָם בְּבָאֵר שָׁבַע: פ

6. שמות פרק יט (פרשת יתרו)

(טו) לֹא־תִלְעַע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל־אוֹיְרָה יִיְרָה אִם־תִּבְהַמָּה אִם־אִישׁ לֹא יִתְנֶה בְּמִשְׁחָה הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר: (יג) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחַת הַבֶּקָר וַיְהִי קִלְת וּבָרְקִים וַעֲגֹן כְּבֹד עַל־הַהָר וְקַל שִׁפְר תִּזְק מְאֹד וַיִּתְבַּרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַתְנָה:

7. רש"י שמות פרק יט פסוק יג (פרשת יתרו)

היבל - הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה:

8. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

שיעור תרועה פש"ל יבבות. והתניא שיעור תרועה פש"ל שברים. אמר אב"י ב"הא ודאי פליגי דכתיב במדבר כ"ט:א' יום תרועה יקנה לכם ומתרגמינן יום יבבא יקנה לכוון וכתוב באימיה דסיסרא שופטים ה'כ"ח בעד החלון נשקפה ותבבב אם סיסרא מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל.

The length of a *terua* is equal to three whimpers. Isn't it taught in a *baraita* that the length of a *terua* is equal to the length of three *shevarim*, Abaye said: In this matter, the *tanna'im* certainly disagree. As it is written: "It is a day of sounding [*terua*] to you" (Numbers 29:1), and we translate as: It is a day of *yevava* to you. And is written about the mother of Sisera: "Through the window she looked forth and wailed [*vateyabev*], the mother of Sisera" (Judges 5:28).

9. רש"י מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

דמתרגמינן - תרועה - יבבה, ובאימיה דסיסרא כתיב נמי האי לישנא ותיבב. מאן דאמר שברים סבר גנוחי גנח - כאדם הגונח מלבו, כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהן. ילולי יליל - כאדם הבוכה ומקונן, קולות קצרים סמוכין זה לזה.

10. ספרי דברים פרשת עקב

וּבְבָרָה הָיוּ רַבִּין גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָה וְרַבִּי לְרֹמִי שְׁמַעוּ קוֹל הַמְּנִיחַ שֶׁל מְדִינָה מִפִּיטְיוּלִים עַד מְאֵה וְעֹשְׂרִים מִיֵּל הַתְּחִילוֹ הֵם בּוֹכִים וְרַבִּי עֲקִיבָה מִצַּחַק אָמְרוּ לוֹ עֲקִיבָה מִפְּנֵי מָה אָנוּ בּוֹכִים וְאֵתָה מִצַּחַק אָמַר לָהֶם אַתֶּם לְמָה בְּכִיתֶם אָמְרוּ לוֹ וְלֹא נִבְכָּה שֶׁהַגּוֹיִם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה מְזַבְּחִים לְאֱלִילִים וּמְשַׁתְּחוּיִם לְעֻצְבִּים יוֹשְׁבִים בְּטַח שְׁלֹנָה וְשֹׁאֲנָן וּבֵית הַדָּוָם רַגְלָיו שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הִנֵּה לְשִׁרְפַת אֵשׁ וּמְדוּרָה לְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה אָמַר לָהֶם אַף אָנִי לְכֹף צַחַקְתִּי אִם כֹּף נָתַן לְמַכְעִיסָיו קַל וְחָמָר לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. שׁוֹב פַּעַם אַחַת הָיוּ עוֹלִים לִירוּשָׁלַם הַגִּיעוּ לְצוֹפִים קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם הַגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת וְרָאוּ שׁוֹעֵל יוֹצֵא מִבַּיִת קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים הַתְּחִילוֹ הֵם בּוֹכִים וְרַבִּי עֲקִיבָה מִצַּחַק אָמְרוּ לוֹ עֲקִיבָה לְעוֹלָם אַתָּה מִתְמַיֶּה שֹׁאֲנָן בּוֹכִים וְאֵתָה מִצַּחַק אָמַר לָהֶם וְאֵתָה מִצַּחַק אָמְרוּ לוֹ לֹא נִבְכָּה עַל מְקוֹם שִׁפְתוֹב בּוֹ בַּמִּדְבָּר אִי וְהַזֵּר הַקָּרֵב יוֹמַת הָרִי שׁוֹעֵל יוֹצֵא מִתּוֹכוֹ עֲלִינוּ נִתְקַיֵּם אִיכָּה ה' י" - י" על זֶה הִנֵּה דוֹה לְבָנוּ עַל הַר צִיּוֹן שִׁשְׁמִם שׁוֹעֵלִים הִלְכוּ בּוֹ אָמַר לָהֶם אַף אָנִי לְכֹף צַחַקְתִּי הָרִי הוּא אֹמֵר + יִשְׁעֵיָה ח ב+ וְאֶעֱיֶדָה לִי עֲדִים נְאֻמִּים אֶת אֹרֵיָה הַפָּהָן וְאֵת זַכְרֵיהוּ בֶּן יִבְרָכְיָהוּ וְכִי מָה עֲנִן אֹרֵיָה אֶצֶל זַכְרֵיָה מָה אָמַר אֹרֵיָה יִרְמִיָּה כ"ו י" צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵיִם תַּהֲנֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר מָה אָמַר זַכְרֵיָה זכריה ח"ד פה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וְזַקְנוֹת וְגו' וְרַחֲבוֹת הָעֵיר וְגו' אָמַר הַמָּקוֹם הָרִי לִי שְׁנֵי עֲדִים הָאֵלוֹם אִם קָמִים דְּבָרֵי אֹרֵיָה קָמִים דְּבָרֵי זַכְרֵיָה וְאִם בְּטָלוּ דְּבָרֵי אֹרֵיָה בְּטָלוּ דְּבָרֵי זַכְרֵיָה שְׁמַחְתִּי שְׁנַתְקִימוּ דְּבָרֵי אֹרֵיָה לְסוּף שְׁדַבְרֵי זַכְרֵיָה עֲתִידִים לְבוֹא, בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אָמְרוּ לוֹ עֲקִיבָה נְחַמְתָּנוּ.

11. במדבר פרק א פסוק נא (פרשת במדבר)

(נא) וּבִנְכֹסֶע הַמִּשְׁכָּן יִזְרִידוּ אֹתוֹ הַלּוֹיִם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יִקְיִמוּ אֹתוֹ הַלּוֹיִם וְהַזֵּר הַקָּרֵב יוֹמַת:

12. במדבר פרק ג (פרשת במדבר)

(*) וְאֶת־אֶהָרֹן וְאֶת־בְּנָיו תִּפְלְדוּ וְשִׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזֵּר הַקָּרֵב יוֹמַת: פ... (לח) וְהַחֲגִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֶהָל־מוֹעֵד מִזְרַחָה מִשְׁעָה וְאֶהָרֹן וּבְנָיו שְׁמָרִים מִשְׁמַרְתֶּם הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמַרְתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזֵּר הַקָּרֵב יוֹמַת:

13. במדבר פרק יח פסוק ז (פרשת קרח)

וְאֵתָה וּבְנֵיָה אֶתָּה תִשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דָּבָר הַמְּזַבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לְפָרֶכֶת וְעַבְדְּתֶם עַבְדַּת מִתְנָה אִתְּנוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזֵּר הַקָּרֵב יוֹמַת: פ

14. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פח עמוד א

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו', אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא: לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל.

15. איכה פרק ה פסוק יא - יח

(יא) נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָזוּ בְּתֵלֶת בְּעֵרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ פְּנֵי זָקֵנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג) בַּחֲוָרִים טָחוּן נִשְׂאוּ וַיְנַעְרִים בְּעֵץ פְּשָׁלוֹ: (יד) זָקֵנִים מִשְׁעַר שַׁבָּתוֹ בַּחֲוָרִים מִגִּינָתָם: (טו) שָׁבַת מְשׁוּשׁ לִבָּנוּ נִהְפָּה לְאַבָּל מַחֲלָנוּ: (טז) גַּפְלָה עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ אֲוִי-גָא לָנוּ כִּי חָטְאָנוּ: (יז) עַל-זֶה הָיָה דָוָה לִבָּנוּ עַל-אֵלֶּה חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ: (יח) עַל הַר-צִיּוֹן שְׁשֻׁמָּם שׁוֹעֲלִים הַלְכוּ-בּוֹ:

Eichah 5:11-18 (11) Women were violated in Zion, maidens in the cities of Judah. (12) Princes were hanged by their hands; the faces of elders were not shown honor. (13) Young men bore the millstone; youths stumbled under the wood. (14) The elders have ceased from the gate; the young men from their music. (15) The joy of our heart has ceased; our dancing has turned to mourning. (16) The crown has fallen from our head — woe to us! for we have sinned. (17) For this our heart has become faint; for these things our eyes are darkened. (18) For Mount Zion which lies desolate — foxes prowl upon it.

16. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סא עמוד ב

רבי עקיבא אומר, "בְּכָל נִפְשָׁךְ" - אָפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נִפְשָׁךְ. תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה וְגִזְרָה מַלְכוּת גִּזְרָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא יַעֲסִקוּ בַּתּוֹרָה. מַה עָשָׂה רַבִּי עֲקִיבָא? הֲלֵךְ וְהִקְהִיל קְהָלוֹת בְּרַבִּים וַיֵּשֶׁב וַדַּרְשׁ. מִצָּאוּ פְּפוּס בֶּן יְהוּדָה, אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, אֵי אַתָּה מַתְיָא מִפְּנֵי אִמָּה זוֹ? אָמַר לֵיהּ, (אתה פפוס שאומרים עליך חכם אתה, אי אתה אלא טפש). אָמַשְׁל לָךְ מִשְׁל, לָמָּה הִדְבַּר דּוֹמָה. לִישׁוּעַל שְׁהִיָּה מְהֵלָךְ עַל גַּב הַנְּהָר, רָאָה דְּגִים שְׁהִיוּ רָצִים לְכָאן וּלְכָאן. אָמַר לָהֶם, מִפְּנֵי מַה אַתֶּם רָצִים? אָמְרוּ לוֹ, מִפְּנֵי הַרְשָׁתוֹת וְהַמְכַמְרוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ. אָמַר לָהֶם, רָצוּנְכֶם שְׁתַּעֲלוּ לִבְשָׁה, וְנָדוּר אָנִי וְאַתֶּם, כְּדָרְךָ שְׁדָרוּ אַבּוֹתַי וְאַבּוֹתֵיכֶם. אָמְרוּ לוֹ, אַתָּה הוּא, שְׁאוּמְרִים עָלֶיךָ פִּקְחַת שְׁבַחִית? לֹא פִקְחַת אַתָּה, אֲלֵא טַפְשָׁה, וּמָה בְּמָקוֹם חֵיוִתְנוּ אָנוּ מַתְיָאִים, בְּמָקוֹם מִיתְתָנוּ לֹא כָל - שְׁכָן. וְאַף אָנוּ כָּהֵן, בְּזִמְן שְׁאַנּוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, דְּכַתִּיב בָּהּ, (דברים ל) "כִּי הוּא חֵיִךְ וְאַרְךָ יָמֶיךָ", אָנוּ מַתְיָאִים, כְּשֶׁאַנּוּ פּוֹסְקִין מִדְּבַרֵי תּוֹרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אָמְרוּ, לֹא הִיוּ יָמִים מוֹעֲטִים עַד שְׁתַּפְּסוּהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְשׁוּהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְתַפְסוּ לְפָפוּס בֶּן יְהוּדָה, וְחִבְשׁוּהוּ אֲצִלוֹ. אָמַר לוֹ, פְּפוּס, מִי הִבִּיאָךְ כָּאן? אָמַר לוֹ, אֲשֶׁרִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא שְׁנַתְפַּסְתָּ עַל דְּבַרֵי תּוֹרָה, אוֹי לִי שְׁנַתְפַּסְתִּי עַל דְּבַרֵי בְטָלִים. בְּשַׁעַה שְׁהוֹצִיאוּהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא לְהַרְיָגָהּ, זָמַן קָרִיאַת שְׁמַע הָיָה, וְהִיוּ סוֹרְקִין אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרָקָאוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, וְהָיָה מִתְכַּנֵּן לְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּאַהֲבָה. אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, רַבָּנוּ, עַד כָּאן? אָמַר לָהֶם, כָּל יָמֵי הַיִּתִּי מִצְטַעַר עַל הַפְּסוּק הַזֶּה, "בְּכָל נִפְשָׁךְ" - וְאַפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נִפְשָׁךְ, אֲמַרְתִּי, מִתִּי יָבוֹא לִידִי וְאַקְיָמְנוּ, וְעַכְשָׁיו שָׁבָא לִידִי, לֹא אֶקְיָמְנוּ? הָיָה מֵאַרְיָה בְּאַחַד' עַד שִׁיָּצְתָה נִשְׁמָתוֹ בְּאַחַד'. יָצְתָה בַּת - קוֹל וְאַמְרָה, אֲשֶׁרִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא שִׁיָּצְתָה נִשְׁמָתָה בְּאַחַד. אָמְרוּ מֵלֹאכֵי הַשָּׂרַת לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, זו תּוֹרָה זוֹ שְׁכָרָה? אָמְרוּ, (תהלים יז) "מִמֵּתִים יָדָה ה' מִמֵּתִים מִחֲלָד", אָמַר לָהֶם, "חֲלָקֶם בַּחַיִּים". יָצְתָה בַּת - קוֹל וְאַמְרָה לוֹ, אֲשֶׁרִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא שְׁאַתָּה מְזַמֵּן לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא:

17. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט דף יד עמוד ב/ה"ה

רבי עקיבא הנה קיים מיתדון קומי טונוסטרופוס הרשע. רחמת ענתה דקרית שמע. שרי קרי קרית שמע. וגחך אמר ליה, סבא אי חרש את אי מבועט ביסורין את אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא לא חרש אנא, ולא מבועט ביסורין אנא. אלא כל יומי קריתי פסוק זה והייתי מצטער ואומר אימתי יבואו שלשתן לידי (דברים ו, ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. רחמתיה בכל לבי. ורחמתיה בכל ממוני ובכל נפשי לא הנה בדיק לי וכדון דמטת בכל נפשי, והגיעה זמן קרית שמע, ולא אפלא דעתי לפום פן אנא קרי וגחך, לא הספיק לומר עד שפרחה נשמתו.

18. ישעיהו פרק ח פסוק ב

(ב) וְאַעֲיָדָה לִי עֵצִים נְאֻמְגִים אֶת אוֹרְיָהּ הַכְּהֵן וְאֶת-זַכְרָיָהּ בְּנוֹ יִבְרָכְיָהּ:

19. רש"י ישעיהו פרק ח פסוק ב

ואת זכריה בן יברכיה - בשנת ב' לדריוש עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלי' (זכריה ח) אוריה סימן לזכריה אם תראו שתתקיים נבואת אוריה תהיו מצפים שתתקיים נבואת זכריה כשם שהעדותי בשל סנחרב עמוס וישעי' עמוס לפורענותן של עשרת השבטים וישראל גלה יגלה (עמוס ז) וישעיה (לקמן/ישעיהו/לב) להבטחתו של חזקיהו כשימלוך:

20. מצודת דוד ישעיהו פרק ח פסוק ב

זכריהו - יתכן שכן היה שם אחד מחשובי ירושלים בזמן ההוא, וחז"ל אמרו שאוריה הוא שניבא בימי יהויקים וזכריהו הוא שהיה בתחילת בית השני ופירשו שאמר המקום כאשר תתקיים נבואת פורעניות אוריה תהיה לעדות שתתקיים נבואת נחמות זכריהו:

21. מיכה פרק ג פסוק יב

(יב) לְכֹן בְּגִלְלָתְכֶם צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינַי תִּהְיֶה וְהָרַ הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר:

22. זכריה פרק ח פסוק ג - ה

(ג) זֶה אָמַר ה' שְׁבַתִי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרֵה' צְבָאוֹת הָרַ הַקֹּדֶשׁ: ס (ד) זֶה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד גִּשְׁבוּ זַנְגִּים וְזַנְזוֹת בְּרַחְבּוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים: (ה) וְרַחְבּוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁתַּקִּים בְּרַחְבֵּיהֶּ: ס

23. ירמיהו פרק לג פסוק י - יא

(י) זֶהוּ אָמַר ה' עוֹד יִשְׁמַע בְּמִקוֹם־הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חֲרַב הוּא מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחַצּוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשַׁמּוֹת מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין יוֹשֵׁב וּמֵאֵין בְּהֵמָה: (יא) קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל פִּלֵּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־ה' צְבָאוֹת כִּי־טוֹב ה' כִּי־לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מִבְּאֵים תוֹדֶה בֵּית ה' כִּי־אָשִׁיב אֶת־שְׁבוֹת־הָאָרֶץ כְּבִרְאשֹׁנָה אָמַר ה': ס

24. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות, שנאמר: קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות. ואם משמחו מה שכרו? - ...רב נחמן בר יצחק אמר: כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, שנאמר: כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'.

25. תהלים פרק קכו

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה' אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים: (ב) אֲזַי יִמְלֵא שְׁחֹק פִּינוֹ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִגְוָה אַז יֵאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהֵי: (ג) הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הִינֵנו שְׁמֵחִים: (ד) שׁוּבָה ה' אֶת־שְׁבִיתָנוּ כַּאֲפִיקִים בְּגִב: (ה) הַזֹּרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִגְוָה יִקְצְרוּ: (ו) הָלֶלֶה יִלְדוּ וּבִכָּה נִשְׂא מְשֻׁף־הַזֶּרַע בְּאֵי־יָבוֹא בְּרִגְוָה נִשְׂא אֶלְמִתּוֹ:

26. פתח עינים מסכת מכות דף כד עמוד ב חיד"א 174-1806

ור' עקיבא מצחק וכו' מצחק גימטריא רחל וכתוב רחל מבכה על בניה כה אמר [ה'] מנעי קולך מבכי וכו' וכל זה רומז ג"כ לשכינה שהיא עמנו בגלות וזוהי תקותנו כמ"ש בזהר ועמה יפקון לא מאסתים לכלתם וכהנה רבות. ודורשי רשומות אמרו מנע"י ר"ת מקבץ נדחי עמו ישראל ולכך מצחק לרמוז לשכינה גימטריא רחל שבשבילה גאולה תהיה לנו. ואפשר עוד לרמוז דמצחק להזכיר להם ענין יצחק והענין דפירש הגאון מעשה רקח במאמר זה דבית שני נגד יצחק אבינו ע"ה שקראו שדה ולכן לא בטלה הקדושה לגמרי דכתיב לא תכלה פאת שדך וכמ"ש הרב הנזכר באורך בגיטין. וכאן האריך ותורף דבריו בפירוש מאמרינו הוא זה דהם חשבו דבית ראשון שנקרא הר ובטלה הקדושה לגמרי כתיב הר ציון שועלים וכו' אבל אחר בית שני שדה שיש קדושה קצת לא ילכו שועלים וזהו ועכש"ו שועלים וכו' וא"ל ר"ע דזה אינו דאוריה אמר ציון שדה תחרש ואפ"ה קאמר הר הבית לבמות יער שמצוין כל מיני חיות וא"כ אחר שנתקיים נבואת אוריה תתקיים נבואת זכריה דהכתוב תלאן זהו תורף דבריו ועיין בספרו בגיטין וכאן שרש ההקדמות והרמזים מתוקים מדבש ע"ש:

Rabbi Elazar Rokeach of Amsterdam (c. 1685–1742) מעשה רקח

27. תוספות מסכת מנחות דף קי עמוד א ד"ה ומיכאל שר

ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן - מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים ויש מי שאומר כבשים של אש והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ויש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, לא מצאתי יותר.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה עד

והמצוה הע"ד היא שהזהיר הזר מעבוד במקדש. רצוני באמרי זר כל מי שאינו מזרע אהרון. והוא אמרו יתעלה (קרח יח ד) וזר לא יקרב אליכם. ובאר הכתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתעלה (שם ז) **והזר הקרב יומת**. ולשון ספרי והזר הקרב יומת לעבודה עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר וזר לא יקרב אליכם. וכבר נכפלו האזהרה והעונש בזה הענין והוא אמרו (שם) ולא יקרבו עוד בני ישראל לשאת חטא למות. וכבר התבאר בגמר יומא (כד א) העבודות שיתחייב עליהם הזר מיתה ואמרו ארבע עבודות זר חייב עליהם מיתה ואלו הן זריקה והקטרה ונסוך היין ונסוך המים. ובמקום ההוא (כד א, כז - כח א, מה א) ובפרק האחרון ממסכת זבחים (ק"ב ב - ק"ג א, ק"ח - ק"ט ב) התבאר משפטי מצוה זו:

ספרי דברים פרשת עקב

וכבר היו רבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה **נכנסים לרומי** שמעו קול המיה של מדינה מפיטיולים עד מאה ועשרים מיל התחילו הם בוכים ורבי **עקיבה מצחק** אמרו לו עקיבה מפני מה אנו בוכים ואתה מצחק אמר להם אתם למה בכיתם אמרו לו ולא נבכה שהגויים עובדי עבודה זרה מזבחים לאלילים ומשתחווים לעצבים יושבים בטח שלווה ושאנן ובית הדום רגליו של אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחיות השדה אמר להם אף אני לכך צחקתי אם כך נתן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. שוב פעם אחת היו עולים לירושלם הגיעו לצופים קרעו בגדיהם הגיעו להר הבית וראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים התחילו הם בוכים ורבי עקיבה מצחק **אמרו לו עקיבה לעולם אתה מתמיה שאנו בוכים ואתה מצחק** אמר להם ואתם למה בכיתם אמרו לו לא נבכה על מקום שכתוב בו +במדבר א נא+ והזר הקרב יומת הרי שועל יוצא מתוכו עלינו נתקיים +איכה ה יז - יח+ על זה היה דוה לבנו על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו אמר להם אף אני לכך צחקתי הרי הוא אומר +ישעיה ח ב+ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה מה אמר אוריה +ירמיה כו יח+ ציון שדה תחרש וירושלם עיים תהיה והר הבית לבמות יער מה אמר זכריה +זכריה ח ד+ כה אמר ה' צבאות עוד ישבו זקנים וזקנות וגו' ורחבות העיר וגו' אמר המקום הרי לי שני עדים האלו אם קיימים דברי אוריה קיימים דברי זכריה ואם בטלו דברי אוריה בטלים דברי זכריה שמחתי שנתקיימו דברי אוריה לסוף שדברי זכריה עתידים לבוא, בלשון הזה אמרו לו עקיבה נחמתנו.

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ו הלכה ט

דרש רבי **עקיבא** הרי הוא אומר בן אדם יושבי החרבות האלה וגומר והלא דברים **קל וחומר** ומה אברהם שלא עבד אלא אלוה אחד ירש את הארץ אנו שעובדין אלוהות הרבה אינו דין שנירש את הארץ **מסכת גרים פרק א הלכה ה**

גר שנתגייר והיו לו יינות ואמר בריא לי שלא נתנסך מהן, מותרין לו ואסורין לאחרים. רבי עקיבא אומר מה אם לאחרים אסורין, קל וחומר לעצמו, ואם אמר על גבי פלוני חבר נעשו בטהרה הרי זה נאמן. וכן עם הארץ שקבל עליו להיות חבר והיו לו טהרות ואמר בריא לי שנעשו בטהרה, מותרין לו ואסורין לאחרים. רבי עקיבא אומר מה אם לאחרים אסורין, קל וחומר לעצמו, ואם אמר על גבי פלוני חבר נעשו בטהרה הרי זה נאמן.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמג עמוד ב

אמר רבי עקיבא: קל וחומר הוא, ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים - מטמא לרצון ושלא לרצון, חלב הבהמה שמיוחד בין לקטנים בין לגדולים - אינו דין שיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון? אמרו לו: אם טמא חלב האשה שלא לרצון - שדם מגפתה טמא, יטמא חלב הבהמה

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יד

מיטב שזדהו ומיטב כרמו. מיטב שדהו של מזיק ומטיב כרמו של ניזק, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר לא בא הכתוב ללמדך אלא ששמיין נזקין בעדית. קל וחומר להקדש.

מכילתא דרבי ישמעאל כי תשא - מסכתא דשבתא פרשה א

רבי עקיבא אומר, אם דוחה רציחה את העבודה שהיא דוחה שבת, קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה השבת. - ספרי דברים פרשת ואתחנן

רבי עקיבא אומר אם נאמר בכל נפשך קל וחומר בכל מאודך, מה תלמוד לומר בכל מאודך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין במדת הטוב ובין במדת פורענות, וכן דוד אומר +שם/תהלים/ קטז יג+ כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, +שם/תהלים/ קטז ג - ד+ צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, וכן איוב אומר +איוב א כא+ ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, על מדת הטוב קל וחומר על מדת פורענות מה אשתו אומרת לו +שם/איוב/ ב ט+ עודך מחזיק בתומתך ברוך אלהים ומת, ומה אמר לה +שם/איוב/ ב י+ כדבר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל. אנשי דור המבול היו כעורים בטובה וכשכבאת עליהם פורענות קבלוה בעל כרחם, והלא דברים קל וחומר, אם מי שכעור בטובה נאה בפורענות, אנו שנאים בטובה לא נהא נאים בפורענות והוא שאמר לה כדבר אחת הנבלות תדברי. ועוד יהא אדם שמח ביסורים יותר מן הטובה שאילו אדם בטובה כל ימיו אינו נמחל לו מעון שבידו ובמה נמחל לו ביסורים. רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי הוא אומר +משלי ג יב+ כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה, מי גרם לכן שירצה לאב הוי אומר אלו יסורים. רבי מאיר אומר הרי הוא אומר +דברים ח ה+ וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, אתה ולבך יודעים מעשים שעשית ויסורים שהבאתי עליך שלא כנגד מעשיך שעשית הבאתי עליך. רבי יוסי ברבי יהודה אומר חביבים יסורים ששמו של מקום חל על מי שיסורים באים עליו שנאמר ה' אלהיך מיסרך. רבי נתן ברבי יוסף אומר כשם שברית כרותה לארץ כך ברית כרותה ליסורים שנאמר ה' אלהיך מיסרך, ואומר +שם/דברים/ ח ז+ כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה. רבי שמעון בן יוחי אומר, חביבים יסורים ששלש מתנות טובות נתנו להם לישראל שאומות העולם מתאווים להן ולא נתנו להם אלא על ידי יסורים ואלו הם תורה וארץ ישראל והעולם הבא, תורה מנין +משלי א ב+ לדעת חכמה ומוסר, ואומר +תהלים צד יב+ אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ארץ ישראל מנין +דברים ח ה+ ה' אלהיך מיסרך כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה. העולם הבא מנין +משלי ו כג+ כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, אי זה הוא דרך שמביאה האדם לעולם הבא הוי אומר אלו יסורים. רבי נחמיה אומר, חביבים יסורים שכשם שקרבנות מרצים כך יסורים מרצים, בקרבנות הוא אומר +ויקרא א ד+ ונרצה לו לכפר עליו, ביסורים הוא אומר +שם/ויקרא/ כו מג+ והם ירצו את עונם, ועוד שיסורים מרצים יותר מן הקרבנות, שהקרבנות בממון ויסורים בגוף, וכן הוא אומר +איוב ב ד+ עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. וכבר היה רבי אליעזר חולה ונכנסו רבי טרפון ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא לבקרו, אמר לו רבי טרפון, רבי, חביב אתה לישראל מגלגל חמה, שגלגל חמה מאיר בעולם הזה ואתה הארת בעולם הזה ובעולם הבא, אמר לו רבי יהושע, רבי, חביב אתה לישראל ממתן גשמים, שגשמים נותנים חיים בעולם הזה ואתה נתת בעולם הזה ובעולם הבא, אמר לו רבי אלעזר בן עזריה, רבי, חביב אתה לישראל מאב ואם, שאב ואם מביאים לעולם הזה ואתה הבאת בעולם הזה ולעולם הבא, אמר לו רבי עקיבא, רבי, חביבים יסורים, אמר להם רבי אליעזר לתלמידיו סמכוני ישב לו רבי אליעזר אמר לו

אמור עקיבה אמר לו הרי הוא אומר +דהי"ב לג א+ בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם, ואומר +משלי כה א+ גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה. וכי עלת על לב שחזקיהו למד תורה לכל ישראל ולמנשה בנו לא למד תורה, אלא כל תלמוד שלמדו וכל עמל שעמל בו לא הועיל לו אלא יסורים שנאמר +דהי"ב לג י - יג+ וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוזים ויאסרוהו ויוליכוהו בבלה, וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מלפני אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישיבהו לירושלם למלכותו, הא חביבים יסורים. רבי מאיר אומר הרי הוא אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, אהבהו בכל לבבך כאברהם אביך כענין שנאמר +ישעיה מא ח+ ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי. ובכל נפשך, כיצחק שעקד עצמו על גבי המזבח כענין שנאמר +בראשית כב י+ וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת. בכל מאדך, הוי מודה לו כיעקב אביך שנאמר +שם/בראשית/ לב יא+ קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות סליק פיסקא

פרי דברים פרשת עקב

(טז) ואכלת ושבעת, השמרו לכם פן יפתה לבבכם, אמר להם הזהירו שמא תמרדו במקום שאין אדם מורד במקום אלא מתוך שובע שנאמר +דברים ח יב - יג+ פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך מהו אומר +שם/דברים/ ח יד+ ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך כיוצא בו אתה אומר כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו זבת חלב ודבש מהו אומר +שם/דברים/ לא כ+ ופנה אל אלהים אחרים כיוצא בו אתה אומר +שמות לב ו+ וישב העם לאכול ושתה מהו אומר +שם/שמות/ לב ח+ עשו להם עגל מסכה וכן אתה מוצא באנשי דור המבול שלא מרדו במקום אלא מתוך שובע מה נאמר בהם +איוב כא ט - יג+ בתיהם שלום מפחד וכו' שורו עבר וגו' ישלחו כצאן עויליהם וגו' יבלו בטוב ימיהם וגו' היא גרמה להם +שם/איוב כא/ יד - טו+ ויאמרו לאל סור ממנו, מה שדי כי נעבדנו וגו' אמרו טפה אחת של גשמים היא אין אנו צריכים לו +בראשית ב ו+ ואיד יעלה מן הארץ אמר להם המקום בטובה שהיטבתי לכם בה אתם מתגאים לפני בה אני נפרע מכם +שם/בראשית/ ז יב+ ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה רבי יוסי בן דורמסקית אומר הם נתנו עיניהם עליונה ותחתונה כדי לעשות תאותם אף המקום פתח עליהם מעיינות עליונים ותחתונים כדי לאבדם שנאמר +שם/בראשית ז יא+ ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו וכן אתה מוצא באנשי מגדל שלא מרדו במקום אלא מתוך שובע מה נאמר בהם +שם/בראשית/ יא א - ב+ ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם ואין ישיבה האמורה כאן אלא אכילה ושתיה כענין שנאמר +שמות לב ו+ וישב העם לאכול ושתה ויקומו לצחק היא גרמה להם שאמרו +בראשית יא ד+ הבה נבנה לנו עיר וגו' מה נאמר בהם +שם/בראשית/ יא ח+ ויפץ ה' אותם משם וכן אתה מוצא באנשי סדום שלא מרדו במקום אלא מתוך שובע מה נאמר בהם +איוב כה ה - ח+ ארץ ממנה יצא לחם, מקום ספיר אבניה, נתיב לא ידעו עיט, לא הדריכוהו בני שחץ וגו' אמרו אנשי סדום הרי מזון אצלינו הרי כסף וזהב אצלינו נעמוד ונשכח תורת הרגל מארצנו אמר להם המקום בטובה שהיטבתי לכם אתם מבקשים לשכח תורת הרגל מביניכם אני משכח אתכם מן העולם מה נאמר בהם +שם/איוב/ כה ד+ פרץ נחל מעם גר +איוב יב ה - ו+ לפיד בוז וגו' ישליו אוהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל היא גרמה להם +שם/איוב יב ה - ו+ לאשר הביא אלוה בידו וכן הוא אומר חי אני נאום ה' אלהים אם עשתה סדם, הנה זה היה עון סדם אחותך

וגו' כל כך +יחזקאל טז מח - נ+ ויד עני ואביון לא החזיקה ותגבהינה כיוצא בו אתה אומר +בראשית יג י+ כי כלה משקה מהו אומר +שם /בראשית/ יט לג+ ותשקין את אביהם יין ומאין היה להן יין במערה אלא שנזדמן להן לשעה וכן הוא אומר +יואל ד יח+ והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס אם כך נתן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. ר' מאיר אומר הרי הוא אומר +אסתר א ו+ חור כרפס ותכלת וכי מה בא הכתוב ללמדנו עושרו של אחשורוש אלא אם כך נתן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. וכבר היו רבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה נכנסים לרומי שמעו קול המיה של מדינה מפטיוליס עד מאה ועשרים מיל התחילו הם בוכים ורבי **עקיבה מצחק** אמרו לו עקיבה מפני מה אנו בוכים ואתה מצחק אמר להם אתם למה בכיתם אמרו לו ולא נבכה שהגויים עובדי עבודה זרה מזבחים לאילילים ומשתחווים לעצבים יושבים בטח שלוה ושאנן ובית הדום רגליו של אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחיות השדה אמר להם אף אני לכך צחקתי אם כך נתן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. שוב פעם אחת היו עולים לירושלם הגיעו לצופים קרעו בגדיהם הגיעו להר הבית וראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים התחילו הם בוכים ורבי עקיבה מצחק אמרו לו עקיבה לעולם אתה מתמיה שאנו בוכים ואתה מצחק אמר להם ואתם למה בכיתם אמרו לו לא נבכה על מקום שכתוב בו +במדבר א נא+ והזר הקרב יומת הרי שועל יוצא מתוכו עלינו נתקיים +איכה ה יז - יח+ על זה היה דוה לבנו על הר ציון ששם שועלים הלכו בו אמר להם אף אני לכך צחקתי הרי הוא אומר +ישעיה ח ב+ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה מה אמר אוריה +ירמיה כו יח+ ציון שדה תחרש וירושלם עיים תהיה והר הבית לבמות יער מה אמר זכריה +זכריה ח ד+ כה אמר ה' צבאות עוד ישבו זקנים וזקנות וגו' ורחבות העיר וגו' אמר המקום הרי לי שני עדים האלו אם קיימים דברי אוריה קיימים דברי זכריה ואם בטלו דברי אוריה בטלים דברי זכריה שמחתי שנתקיימו דברי אוריה לסוף שדברי זכריה עתידים לבוא, בלשון הזה אמרו לו עקיבה נחמתנו.

מדרש תנאים לדברים (הופמן) דברים פרק יא פסוק טז (פרשת עקב)

ר' מאיר אומר חור כרפס ותכלת (אסת' א ו) וכי מה בא הכת' ללמדנו עשרו של אחשורוש אם כן נתן למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו: וכבר היו רבן גמליאל ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה נכנסין לרומי ושמעו קול המייה של מדינה מפטיוליס עד מאה ועשרים מיל התחילו הן בוכין ור' **עקיבה מצחק** אמ' לו (ר') עקיבה מפני מה אנו בוכין ואתה מצחק אמ' להן ואתם למה בכיתם אמ' לו ולא נבכה שהגויים עובדי ע"ז זובחין לאלהיהם ומשתחווין לעצביהם ויושבין בטח ושאנן ושלוה ובית הדום רגלי אלהינו נעשה שריפת אש ומדור לחית השדה אמ' להן אף אני לכך צחקתי אם כן נתן למכעיסיו לעושי רצונו על אחת כמה וכמה: שוב פעם אחת היו עולין לירושלים הגיעו לצופים קרעו בגדיהם הגיעו להר הבית וראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים התחילו הן בוכין ור' עקיבה מצחק אמ' לו עקיבה לעולם את מתמיה שאנו בוכים ואתה מצחק אמר להם ואתם למה בכיתם אמרו בוואו וראו מה אמ' עקיבה למה בכיתם לא נבכה המקום שכתוב בו (במ' א נא) והזר הקרב יומת הרי שועל יוצא מתוכו עלינו נתקיים הכתוב הזה (איכה ה יז) על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו על הר ציון ששם שועלים הלכו בו אמר להם לכך צחקתי הרי הוא אומר (ישע' ח ב) ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריהו אוריה במקדש ראשון זכריה במקדש שני אלא תלה הכת' נבואתו של אוריה בנבואתו של זכריה מה אמר אוריה (מיכה ג יב), ע' ירמ' כו כ) ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער ועוד אמר זכריה (זכ' ח ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה אמ' המקום הרי לי שני עדים הללו אם קיימין דברי אוריה סוף דברי זכריהו קיימין ואם בטילים דברי אוריה יבטלו דברי זכריה אני שמחתי שנתקיימו דברי אוריה לסוף דברי זכריה עתידין לבוא בלשון הזה אמ' לו עקיבה ניחמתנו תתנחם לרגל מבשר:

אלשיך תהלים פרק קכה

(א) שיר המעלות הבוטחים בה' וכו'. אחר אמור בני הגלות החיל הזה כי על ה' ישימו בטחונם באומרם עזרנו בשם ה' וכו' כי כאשר ה' לא יניח שמו מלהיות שלם כך נבטח שעל ידי תקן כבוד שמו יגאלנו גם אנו, בא דוד בשיר הלזה כמשיב ומדבר על לבם ואומר, שיר המעלות הבוטחים בה' יהיה לבם נכון ולא ירך לבם על שעוונם הרעו להם ולא רצם, כי כלה ה' חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון (איכה ד), כי הנה כהר ציון ששגם שועלים הלכו בו וציון שדה נחרש, ועם כל זה ידוע כי לא ימוט, כי השם הנזכר לעולם ישב בו, כמה דאת אמר על הר ציון ששגם שועלים הלכו בו אתה ה' לעולם תשב (איכה ה) וכמאמרנו על ביאור הכתוב ההוא שהוא כי "על הר ציון ששגם שועלים הלכו בו" על ההר ההוא "אתה ה' לעולם תשב", והוא כי ציון לא חטאה אלא אדרבא לקתה בעוונותינו, ועל כן "במשפט תפדה" (ישעיה א) כלומר מן הדין, כך הבוטחים בה' ייטב לבם, כי גם עליהם ה' לעולם ישב: או מעין זה ענין ר' עקיבא (מכות כד ב) שכאשר חביריו בכו בראותם על הר ציון שועלים מהלכים בו ר' עקיבא צחק, אמרו לו אנו בוכים ואתה מצחק, אמר להם מזה אני מצחק שמי שקיים פסוק על הר ציון ששגם שועלים הלכו בו יקיים הנחמה. וזה יאמר הבוטחים בה', כמו הר ציון שנתקיים רעתה ששועלים הלכו בו, ובזה בטוח שכהתקיים זה יתקיים שוה' לעולם ישב בו, כך יהיה לבוטחים בה', כמו שנתקיים בהם צרת הגלות יתקיים עליהם מקרא שכתוב וה' עליהם יראה (זכריה ט יד):

ואל ירך לבבכם על אורך הגלות ותמיד מדת הדין מתוחה, אל תאמרו בלבבכם ואם יש ה' אתנו למה מצאתנו כל זאת, ותהרהרו כי אולי עזב אתכם חלילה, דעו איפה, כי כאשר (ב) ירושלם הרים קבועים סביב לה בין בחרבנה בין ביישובה, כך וה' הוא ובית דינו (עי' בראשית רבה נא ב), סביב לעמו כלומר שאפילו בהיותו הוא ובית דינו שהוא אף בזמן הדין והגלות, הוא סביב לעמו וכו'. עד כה דברה רוח הקדש:

דף על הדף מסכת מכות דף כד עמוד ב

בגמ': פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק.

איתא במסכת נדרים (נ, ב), 'רבי עבד ליה הלולא לרבי שמעון בריה כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בי גננא דין ולא אזמינה לבר קפרא (לפי שהיה איש בדחן ומתירא שמא יעשה שום דבר שישחוק, המפרש) אמר ליה (בר קפרא לרבי) אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה אזמינה' (אם לעוברי רצונו משפיע לו טובה כל כך לעושי רצונו וכו' שהיה מגנהו על שלא זימנו).

בשו"ת שבות יעקב (א, קפב) תמה, כיצד אמר על רבי הקדוש שזקף עשר אצבעות ואמר שלא נהנה מהעולם כלום, שהוא מעוברי רצונו. עוד תמה, הלוא בר קפרא היה גדול בדורו, ואיך יעלה על דעתו להוציא שם רע על רבי ולקרותו עוברי רצונו אפילו דרך שחוק והיתול. עוד צריך להבין, אם בתחילה לא הזמינו למה לאחר שאמר לו כך כן הזמינו, ואדרבא היה לו לכעוס עליו ביותר, ואף שרבי היה עניו מאד, וכדאיתא בסוף מסכת סוטה 'משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא', מכל מקום הלוא מצינו שהקפיד משום כבוד התורה.

וביאר, דהנה נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים תקס, ח) 'אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה', וכתב בט"ז (שם ז), דבנוסח הטור כתוב 'בגלות הזה', וההבדל בזה, דבזמן שבית המקדש היה קיים היה מותר לשחוק בשמחה של מצוה, אבל בזמן הגלות ערבה כל שמחה, ואסור למלא פיו שחוק אפילו בשמחה של מצוה.

מעתה יש לומר, דלפי שרבי היה בזמן הגלות לאחר החורבן והיה ירא שבר קפרא ישחוק בעת השמחה. אמנם כבר מצינו שבשעה שרבי גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע נוכחו בחורבן בכו, ואולם רבי עקיבא היה משחק,

ואמר אם לרשעים כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. נמצא דמשום כך יהיה מותר לשחוק לאחר החורבן על כל פנים בשמחה של מצוה. וזה אשר רמז לו בר קפרא לרבי באמרו אם לעושי רצונו וכו', ולכן הזמינו רבי. מאמרים לסיום מסכת מכות מרבינו ה"שפת אמת" זצ"ל נדפסו בספר "לקוטי שפת אמת" (מהעתקות חסידים מכת"י הרה"ח ר' שלמה מרגלית ז"ל שנמסרו ע"י הרה"ח מו"ה ר' בנימין מנחם אלטר ז"ל)

(א)

במשנה (כג ע"א ב) ואמר רבי חנניה בן גמליאל, מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עלי', העושה מצוה אחת, על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו וכו', לכאורה אין מובן הדמיון, דבעבירה נוטל נפשו אף שיש לו כמה. ובמצוה שתנתן לו נפשו הוא רק באין לו עבירות.

אולם נראה, שאין אדם יכול לקיים מצוה כתקונה כשעדיין לא תיקן עבירות שעבר. ושפיר כשעושה מצוה כתקונה. וודאי ניתקנו עבירות שהיו לו, ולכן תינתן לו נפשו, שניטל ממנו ע"י העבירות.

וזה הפי' גם בקדושין (לט ע"ב): ישב ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצוה וכו', והיינו כמו שכתב רש"י ז"ל שם: בעבירה שבא לידו וכפה יצרו ולא עבר, אין מצוה יתירה מזו ע"כ, היינו, שבכה"ג ניתקנו העבירות שעשה ויכול לקיים מצוה כתקונה וכו"ל.

(ב)

בגמ' מכות (כד ע"א): וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי וכו' והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק וכו' אמר להם, לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה וכו'.

ביאור הענין - לעוברי רצונו וכו' לעושי רצונו וכו', ר"ל, כי ממה שיש שכר לעוברי רצונו בעוה"ז על קצת מצות שעושים. מזה גופא ניכר מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא. וזה עצמו נותן שמחה, וזה שנאמר בתהלים (ד, ז): רבים אומרים מי יראנו טוב וגו', נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו. וכפרש"י בתהלים: רבים מישראל יש שרואים עכו"ם בעושר ובשלוה ואומרים: מי יראנו טוב להיות עשירים ומשיגי תאוה כאלו וכו', אבל אני איני מקנא בהם. כי שמחה נתת בלבי, וכו', בטוח אני אם למכעיסיו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה לעתיד לבוא שהוא יום קבול שכרם עכ"ל רש"י, וזה ממש כהנ"ל.

ובזה א"ש כאן, שבעיני חכמים הי' נראה קול המונה של רומי כעין חילול כבוד שמים. אך בעיני ר"ע הי' זה אדרבה קדוש שם ה'. שמזה ניכר שכר הצדיקים לעתיד לבוא וכו"ל.

תורה תמימה הערות איכה פרק ה הערה ט

(לט) נראה שהוא ע"ד הדרשה במ"ר פרשה א' פסוק א' אף על פי שקללן ירמיהו בא"ב אפ"ה בא ישעיהו ורפאן לכולן, וחשיב שם מעין הלשונות של ירמיהו שלקללה, באותן הלשונות עצמן שמש ישעיהו לברכה, [והובא לפנינו בפרשה א' בתחלת כל פסוק יעו"ש]. וה"נ הכונה כן. וע"ד הדרש יש לפרש המשך הכתובים ע"פ מ"ש בסוף מכות כ"ד ב' שכשראו חכמים שועל יוצא מבית קה"ק היה ר' עקיבא מצחק והראה להם בראיות שמזה גופא מוכח אמתת הגאולה ובנין בית המקדש יעו"ש, וזהו שאמר הכתוב כאן על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו, וא"כ מזה מבואר אשר אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור, אך למה לנצח תשכחנו, כלומר למה תעזבנו לאורך ימים, אלא מהר הדבר להשיבנו אליו ולחדש ימינו כקדם:

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת דברים

השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם כי אם מאוס מאסתנו וגו' (איכה ב', כ"א). להבין מה זה נתינת טעם למעלה. גם להבין איך אמר ירמיה הקינות שהם ברוח הקודש כיון שהם מספרי הכתובים והלא כבר דיברנו למעלה על הפסוק גם נביאיה לא מצאו חזון מה' שאין באופן להיות התגלות הנבואה בעת קינה וחורבן. אמנם יש לומר בזה על פי מה שכתב הרמב"ן ז"ל (בחידושו לכבא בתרא י"ב ב) על מה שאמרו בגמרא (שם) חכם עדיף מנביא שהוא על ידי השגה ברוח הקודש ועל ידי זה יוכל להשיג במקום שאין הנביא יוכל להשיג על פי מחזה הנבואה. ויש לכוון בזה מאמר חז"ל (מכות כ"ד ב) ברבן גמליאל ורבי אלעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא שהיו עולין לירושלים וכו' ראו שועל שיצא מבית קודש הקדשים התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו וכו' ולא נבכה אמר להם לכך אני מצחק וכו' עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו. ולהבין זאת וכי הם לא ידעו ולא האמינו לכל היעודים אשר המה כתובים על הנחמות שלעתיד לבוא עד שהוצרכו לנחמתו של רבי עקיבא. אמנם זה יובן על פי דברינו הנ"ל על חכם עדיף מנביא ועל פי מאמרם ז"ל (במדבר רבה י"ט, ו') על פסוק (איוב כ"ח, י') וכל יקר ראתה עינו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחביריו. היינו כי רבי עקיבא היה השורש של חכמת תורה שבעל פה (כמו דאיתא בכתבי האריז"ל) והיה השגתו יותר מהשגת משה רבינו ע"ה שהיה בבחינת נבואה וראיה ממש כנ"ל. ועל ידי זה היתה נפשו מרגשת מראיית החורבן דייקא את הנחמות הנבנה על ידה יותר מרבי אלעזר ורבי יהושע. וזה שאמרו לו בלשון הזה עקיבא נחמתנו שדייקא על ידי בחינתו וכוחו הופיע גם בהם כח הנחמה. וזה הענין שמסיים ירמיה הקינות שנאמרו ברוח הקודש עם הפסוק השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם שיתחדשו הימים כמו בשנים קדמוניות שלא היה עוד הקלקול. והיינו מפני כי מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד ובטח זהו הסיבה שיתחדש על ידי זה ימינו כקדם שיתגלה שלא היה שום אבל מעולם כענין והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם (ירמיה ל"א, י"ב) על ידי יגונם דייקא כדברינו הנ"ל:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קא עמוד א

אמר רבה בר בר חנה: כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להן, חמה עזה יש בעולם. התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: למה אתה משחק? אמר להן: וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: אפשר ספר תורה שרוי בצער, ולא נבכה? אמר להן: לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מבאיש, ואין דובשנו מדביש, אמרתי: שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער - אני שמח. אמר לו: עקיבא, כלום חיסרתי מן התורה כולה? - אמר לו: לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה - טוב ולא יחטא. תנו רבנן: כשחלה רבי אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, רבי טרפון ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. נענה רבי טרפון ואמר: טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי יהושע ואמר: טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר: טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי עקיבא ואמר: חביבין יסורין. אמר להם: סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי, שאמר חביבין יסורין. אמר לו: עקיבא, זו מנין לך? - אמר: מקרא אני דורש בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים [וגו'] ויעש הרע בעיני ה' תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קא עמוד ב

וכתיב גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה. וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם כולו לימד תורה, ולמנשה בנו לא לימד תורה? אלא: מכל טורח שטרח בו, ומכל עמל שעמל בו - לא העלהו למוטב אלא יסורין, שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכוהו בבלה, וכתיב וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מלפני ה' (ה') אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלהים. הא למדת שחביבין יסורין.

יח על הר ציון ששמם וכבר היה רבן גמליאל ור"א בן עזריה ור' יהושע ור"ע נכנסין לרומי ושמעו קול המונה של רומי מפוטליילוס עד מאה ועשרים מיל, **התחילו הם בוכים ור"ע משחק**, אמרו עקיבא אנו בוכים ואתה משחק, אמר להם ואתם למה בכיתם אמרו לו לא נבכה שהגויים עובדים עבודת כוכבים להוון משתחווים לעצביהוון ויושבין בטח ושאנן ושלוה, ובית הדום רגלי אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחית השדה ולא נבכה, אמר להם לכך אני משחק, אם כן למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו, פעם אחרת היו עולין לירושלים **הגיעו לצופים וקרעו בגדיהם הגיעו להר הבית וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק**, אמרו לו עקיבא לעולם אתה מתמה עלינו אנו בוכים ואתה משחק, אמר להם אתם למה אתם בוכים אמרו לו ולא נבכה מקום שכתוב בו (במדבר א') והזר הקרב יומת והרי שועל יוצא מתוכו ועליו נתקיים הפסוק על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו, אמר להם אף אני לכך אני משחק הרי הוא אומר (ישעיה ח') ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא מה אמר אוריה (ירמיה כ"ו) כה אמר ה' צבאות ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה, ומה אמר זכריה (זכריה ח') עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים וכתוב בתריה (שם /זכריה ח'/) ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה, אמר הקדוש ברוך הוא הרי לי שני עדים אלו ואם קיימים דברי אוריה יהיו קיימין דברי זכריה ואם יבטלו דברי אוריה יבטלו דברי זכריה, ושמחתי שנתקיימו דברי אוריה ולבסוף דברי זכריה עתידין להתקיים, ובלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו תתנחם ברגלי מבשר.

אור ישראל כוכבי אור מאמר ב

והנה גם חז"ל חרדו על הדבר מענין קבול עולמו בעוה"ז. הנה בגמרא סנהדרין דף ק"א: אמר רבה בב"ח כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו כו' התחילו הן בוכין ור' **עקיבא משחק**. אמרו לו למה אתה משחק כו'. אמר להן לכך אני משחק. כ"ז שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה כו'. אמרתי שמא ח"ו קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח. אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה. אמר לו למדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ כו'. ופרש"י קבל ר' עולמו, כל שכרו ע"ש:

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת כי תבא

ויש מפרשי אל תקוץ, מלשון קוצים שלא יקרא אותם אדם במרוצה כהולך על קוצים וברקנים, אלא שיקרא אותם בנחת ובהכנעה ולא יקוץ בהם, אלא שיקבלם בסבר פנים יפות. ואפילו שהתירו לצאת בין גברא לגברא, אמרו הגאונים ז"ל שלא יצא כשיקראו אלו התוכחות, שלא יראה כמי שקץ בהם ואינו רוצה לשמעם לקיים והייתם נקיים מי' ומישראל. ואין לזלזל בקריאתם לקרות אותם החזן כמו שנאמ'. ונהגו בקצת מקומות לקרותן למי שאינו רגיל לקרות אלא בזה המקום. שכל זה נראה כמי שמזלזל אלא שיקרא בזה המקום כמנהגו במקום אחר. ושמעתי כי מנהג הראשונים היה לעלות לקרותם זקן וחכם לקיים מוסר יי בני אל תמאס וגו'.

וכבר כתב הרמב"ן ענין אלו התוכחות בארוכה ומה שהם רומזות אין צריך לכתוב אותן, וכמו שבאו אלו הקללות כלן בבית שני ונתקיימו כלן, כן יבואו כל הנחמות, וכמו שכתבו רז"ל בסוף מכות ברבן גמליאל ור' יהושע ור' עקיבא שהיו מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי מאנטיפרס [מאנשי פרס] ברחוק מאה ועשרי' מיל התחילו הם בוכים ור' **עקיבא משחק**, אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם מפני מה אתם בוכים. א"ל כותים הללו שמשתחווים לע"ז ויושבים בבטח ושלוה והשקט, ואנו רואים בית אלקינו שרוף באש ולא נבכה, אמר להם לכך אני משחק, אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. ושוב פעם אחרת היו עולים לירושלים כיון שהגיעו להר צופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שהיה יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, נתקיים בו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להם לכך אני משחק דכתי' ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן

יברכיהו, וכי מה ענין אוריה עם זכריה, והלא אוריה בבית שני וזכריה בבית ראשון, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש, ובזכריה כתי' עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים, עד שלא נתקיימ' נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שמא לא תתקיים נבואתו של זכריה בלשון הזה, אמרו רבי עקיבא נחמתנו נחמתנו. עד כאן. ולכן אנו בית ישראל מובטחים שיתקיימו ההבטחות האמורות אחרי זאת דכתי' והיה כי יבוא עליך וכו', ומל יי' אלקיך, ויבא משיחנו או בדור שכלו זכאי או בדור שכלו חייב, ואם נהיה בעלי תשובה ימהר השם ביאת משיחנו שעונותינו מאחרים אותו, וכמו שאמרו באותו חכם דאשכחיה לאליהו א"ל אימת אתי מר א"ל היום המתין ולא בא. הדר אשכחיה אמר ליה חיוכי קא חייכת, כי אמר ליה היום אם בקולו תשמעו. וזהו מאמרם ז"ל זכו אחישנה כדכתי' הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' וגו'.

שפת אמת מסכת מכות דף כד עמוד א

בגמ' מכות (כ"ד ע"א): וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי וכו' והתחילו בוכין ורבי **עקיבא משחק** וכו' אמר להם, לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה וכו'. ביאור הענין - לעוברי רצונו וכו' לעושי רצונו וכו', ר"ל, כי ממה שיש שכר לעוברי רצונו בעוה"ז על קצת מצות שעושים. מזה גופא ניכר מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא. וזה עצמו נותן שמחה, וזה שנאמר בתהלים (ז, ז): רבים אומרים מי יראנו טוב וגו', נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו. וכפרש"י בתהלים: רבים מישראל יש שרואים עכו"ם בעושר ובשלוה ואומרים: מי יראנו טוב להיות עשירים ומשיגי תאוה כאלו וכו', אבל אני איני מקנא בהם. כי שמחה נתת בלבי, וכו', בטוח אני אם למכעיסיו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה לעתיד לבוא שהוא יום קבול שכרם עכ"ל רש"י, וזה ממש כהנ"ל. ובזה א"ש כאן, שבעיני חכמים ה' נראה קול המונה של רומי כעין חילול כבוד שמים. אך בעיני ר"ע ה' זה אדרבה קדוש שם ה'. שמזה ניכר שכר הצדיקים לעתיד לבוא וכו"ל. (מאמר מכ"ק מרן השפת אמת זצוק"ל